

**סיפורו של האחר:
קריאת ספרים לילדי גן
והתפתחות שפה רגשית חברתית**

**פרופ' דורית ארם
החוג לחינוך מיוחד ויעוץ חינוכי
בית הספר לחינוך
אוניברסיטת תל אביב**

מה אנו מצפים מקריאת ספרים?

➤ קריאת ספרים לילדים נתפסת כאינטראקציה מבוגר-ילד טבעית בגיל הרך

➤ קיימת הסכמה כי קריאת ספרים מקדמת אוצר מילים והבנת הנקרא (Mol et al., 2008; Sénéchal, et al., 2008)

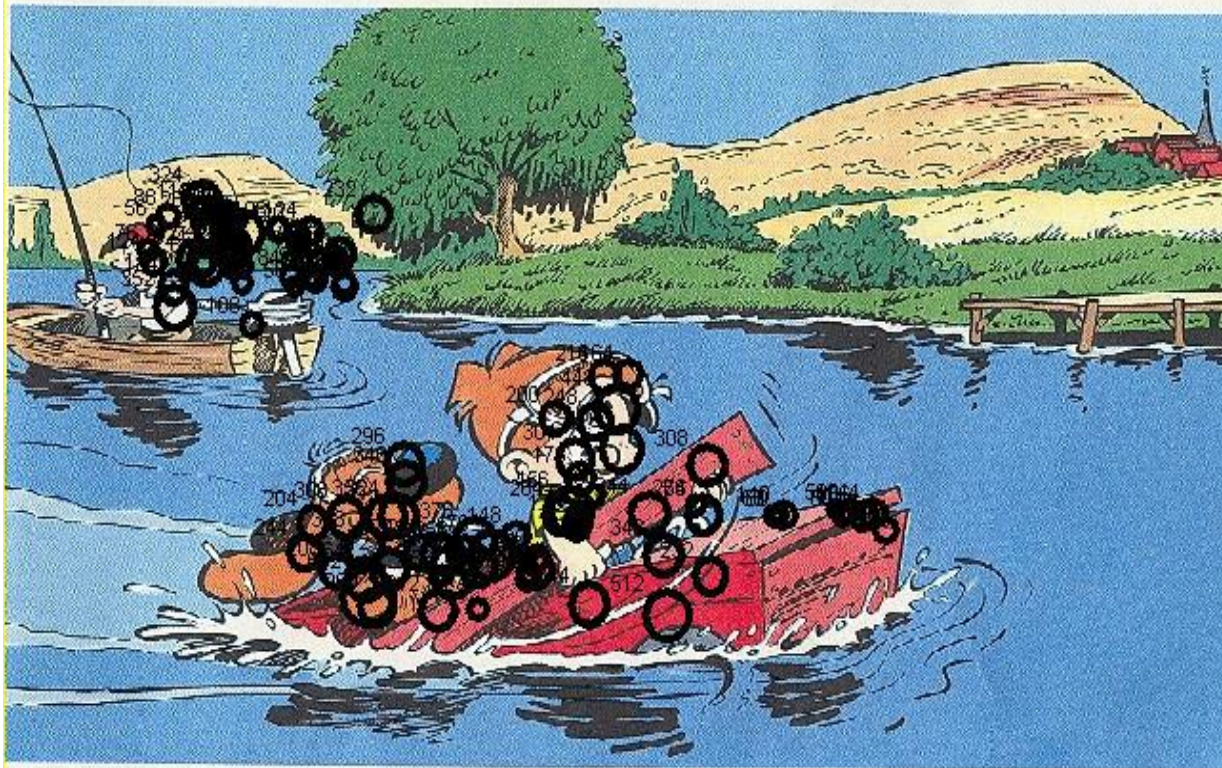
➤ תרומתה של קריאת ספרים למיומנויות אלפביתיות (לדוג, ידע אותיות ומודעות פונולוגית) צנועה יותר ופחות ברורה (Stahl, 2003)

על מה ילדי גן מתבוננים בעת קריאת ספר?

Evans & Saint-Aubin, 2005; Saint-Aubin & Evans, 2009

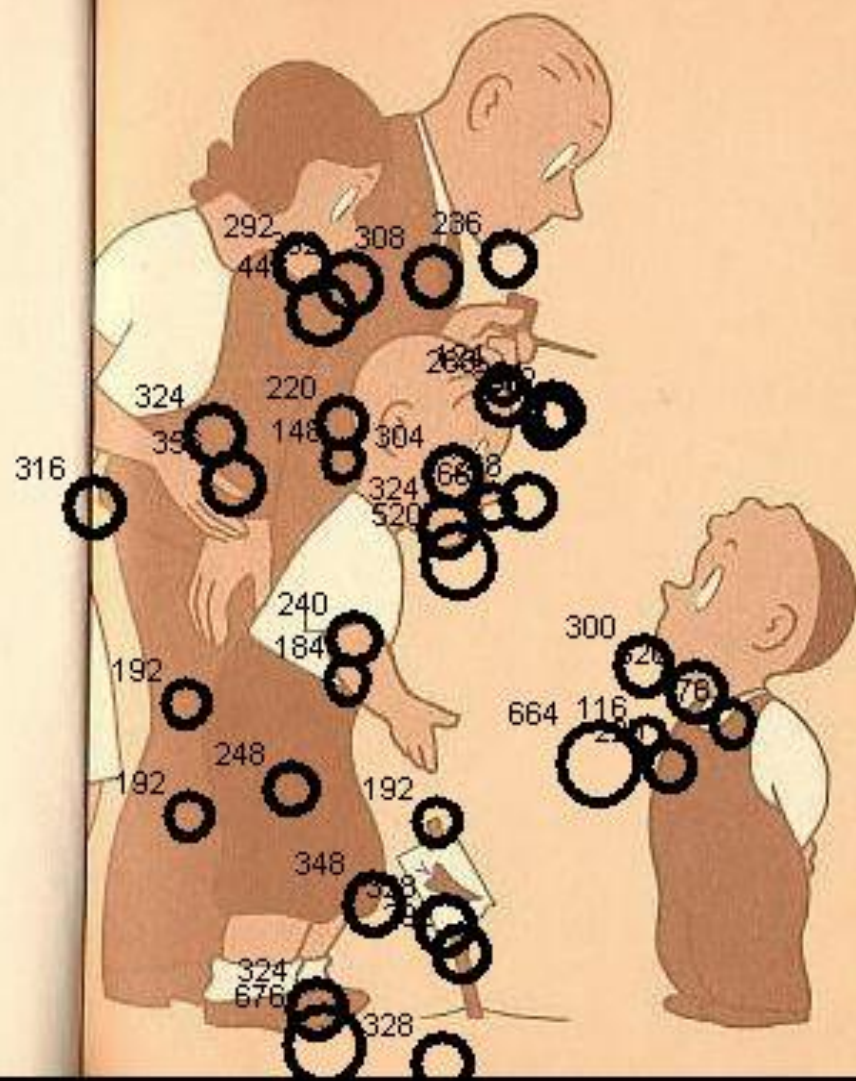
לא על הטכסט!

Bill, tu pourrais m'aider à ramer !

"Quel drôle de **BATEAU**" semble penser le pêcheur. Boule, lui, regrette de n'avoir ni voile, ni moteur.

Tout le monde continua
de lui dire qu'elle ne
poussera pas.

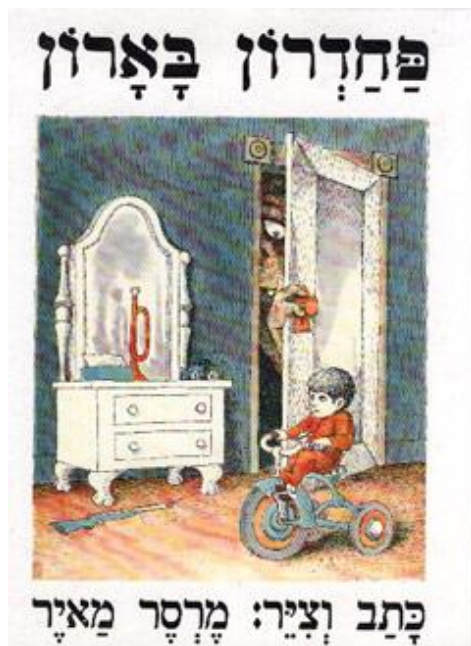
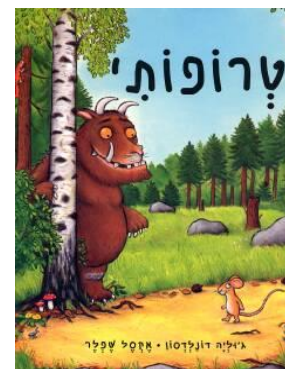
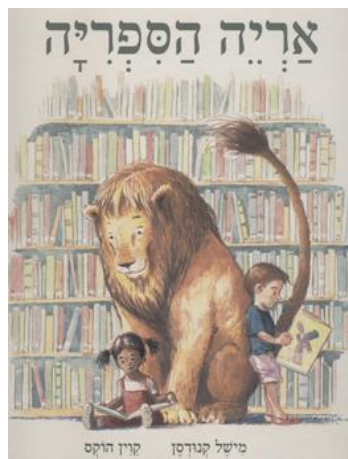
מה לגבי התפתחות הרגשית-חברתית?

➤ שפת הספרים

➤ התמות בסיפורים

➤ השיח מבוגר-ילד בעת הקריאה

➤ האווירה בעת קריאת הספר

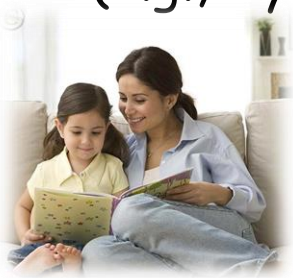
התפתחות רגשית-חברתית של ילדי גן

➤ כישורים רגשיים-חברתיים כוללים: ידע על רגשות, ראיית נקודת המבט של האחר, אמפתיה, נדיבות, התנהגות מוסרית ודאגה לאחר

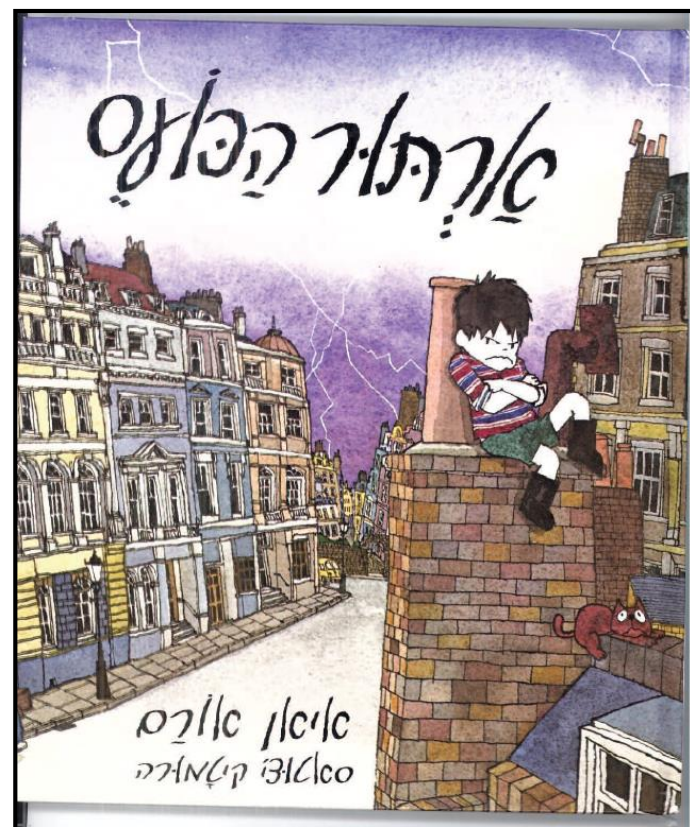
➤ כישורים רגשיים-חברתיים מרכזיים בקביעת איכות החוויות היומיומיות, ההצלחות החברתיות והאקדמיות של ילדים בגן ובבית ספר (Danielle et al., 2007; Denham, et al., 2003; Jenkins & Astington, 2000)

➤ ילדים לומדים על רגשות ויחסים חברתיים ממגוון התנסויות בחברה ובמשפחה (e.g., Symons, Fossum & Collins, 2006)

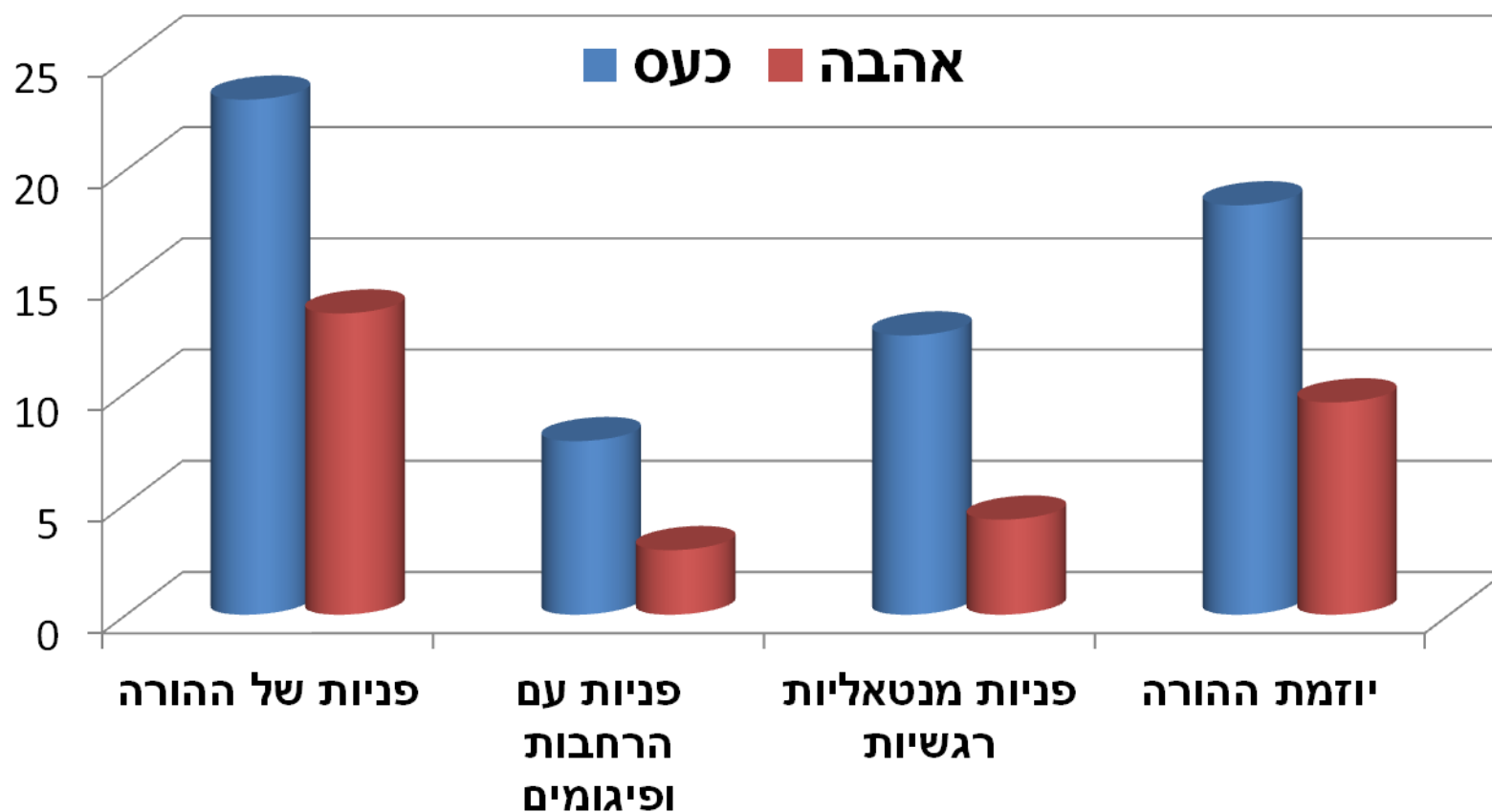
➤ הורים מהווים את המתווכים המרכזיים לילדיהם

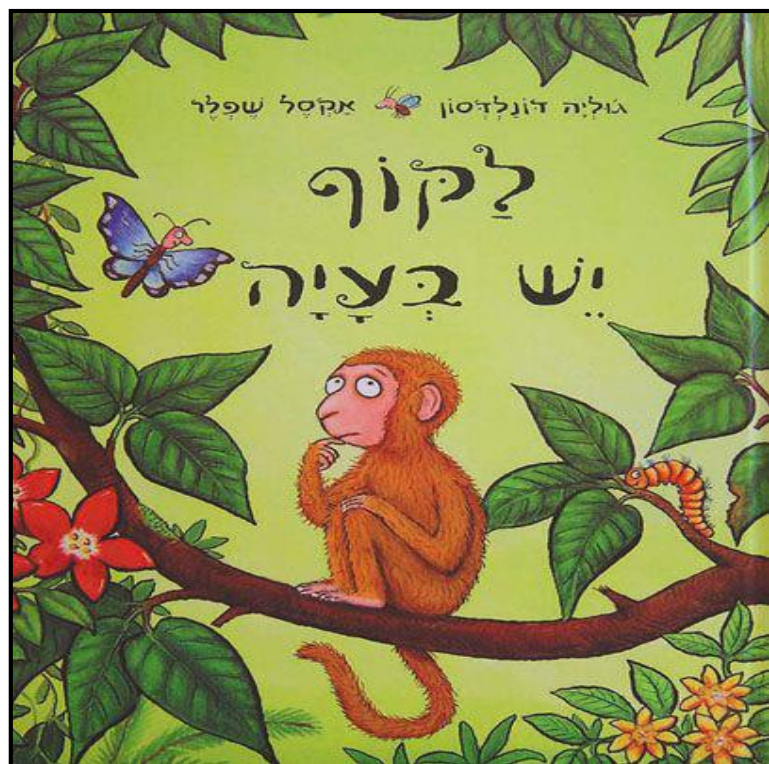
איך הורים מתייחסים לרגשות בעת קריאת ספר

תיווך בזמן קריאת ספר שמתאר כעס ואהבה

איזה ספרים הורים מעדיפים?

האם יש משמעות למאפייני השיח בעת קריאת הספר?

קריאת ספרים ואמפתיה
(Aram & Shapira, 2012)

- אמפתיה: יכולת להתנסות ברגשותיו של האחר ולהגיב תגובה רגשית התואמת יותר את מצבו של האחר מאשר את מצבו של האני (Hoffman, 1984)
- הערכנו את האמפתיה של הילדים בגן (Strayer & Roberts, 2004)

מה באופי קריאת הספר מנבא אמפתיה?

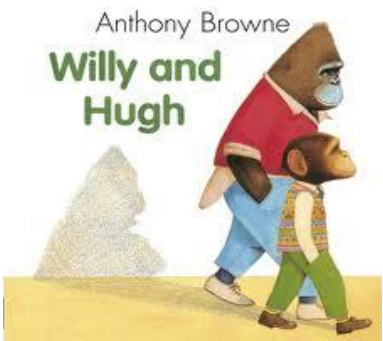
- **תיווך מנטאלי רגשי:** שאלות והרחבות המתייחסות ל:

- **תחום המנטאלי:** "צפרדע לא יודע למה זה יום מיוחד והוא רוצה לדעת", "למה התכוון הארנב?"

- **תחום הרגשי:** "צפרדע מאוד עצוב", "אוי אוי איזה מסכן צפרדע", "מה צפרדע מרגיש?"

- **תחום החברתי:** "חברים שלו הכינו לו מסיבה", "איזה חברים טובים", "זה יפה להתנהג ככה?"

- **קישור לחיי הילד**

קריאות חוזרות ואמפתי

Shapira & Aram, 2015

- קריאות חוזרות מאפשרות ומעודדות שיח מעמיק המהווה הזדמנות לשוחח עם הילדים על העולם הרגשי חברתי
- בקריאה השנייה האימהות מרחיבות בשיח מעבר לעלילה ומתייחסות לפן הרגשי חברתי
- הכישורים הרגשיים של הילדים הוערכו בגן

קריאת ספרים ואמפתיה: תוצאות

תרומת האם לשיח ניבא מעבר לרמת השפה של הילד
והשכלת האם

- הבנת רגשות: (Denham & Couchoud, 1994)
- הבנה חברתית (Bretherton & Oppenheim, 2003)
- מידת הקוהרנטיות בה הילד סיפר את הסיפור, זיהה את הבעיה ופתר אותה
- אמפתיה (Strayer & Roberts, 2004)

מה לגבי מוסר?

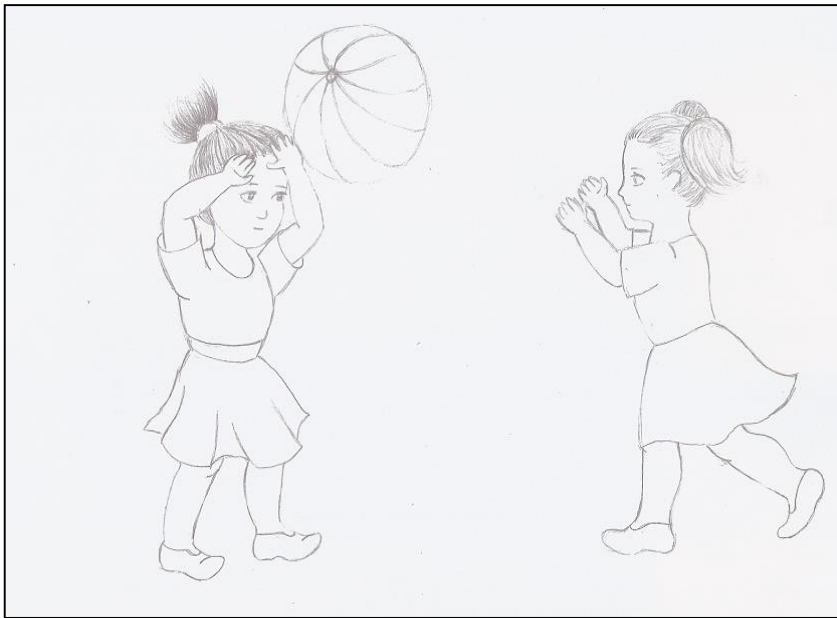

(Aram, Sabag-Shoshan, Ziv & Deitcher, 2015)

יכולת להבין אירוע הן מההיבט הרגשי (אמפתיה) והן
מההיבט השכלי (לקיחת אחריות תוך הערכת הנסיבות) ➤

השיח הרגשי- חברתי של האם קשור למידת האבחנה של ילדה בין עבירות על חוקי מוסר לבין עבירות על מוסכמות חברתיות

8 מצבים

זו רונית שזרקה כדור ופגעה ביעל

זו שרית שהשאירה את הצעצועים
בגן ולא החזירה אותם למקום

פותר ברוח הכלי של Smetena, 1981

השיח הרגשי- חברתי של האם קשור להתחשבות של ילדה באחר ולנדיבות

המידה בה הילד בחר לחלוק את חמשת הבייגלה עם חבר
(לוין ובקרמן-גרינברג, 1980)

כיצד ניתן לקדם שיח מנטאלי רגשי בעת קריאת ספר? (Aram, Fine & Ziv, 2013)

➤ חשיפה למצבים מנטאליים בספר אינה מספיקה לקדם
הבנה מנטאלית של ילדים צעירים (Peskin & Astington, 2004)

➤ התערבות של שישה שבועות במיצב נמוך:

➤ **קבוצת התערבות:** קריאות חוזרות עם הנחיה

➤ **קבוצת השוואה:** קריאות חוזרות ללא הנחיה

➤ גיל ממוצע – 4.5 שנים

תוכנית ההתערבות

➤ מודל קריאה היררכי הכולל ארבעה מפגשים:

■ מבוסס על מודל הקריאה השלם של Bruner (1986)

1. התייחסות למבנה העלילה ואוצר המילים

2. התייחסות להיבטים מנטאליים מרכזיים

3. קישור לחיי הילד

4. עידוד הילד לספר את הסיפור

יום הולדת מסריח לאוסקר

אוסקר שונא הכול!

**האם הוא ייהנה ממסיבת יום
ההולדת שמכינים לו חבריו
ברחוב שומשום?**

הערכה

הורים צולמו בווידיאו בעת קריאת ספר לפני אחרי ההתערבות

מקס פלפלאוס
צפצפה ואו צפצפה

מקס פלפלאוס
צפצפה ביום נחמד מאד

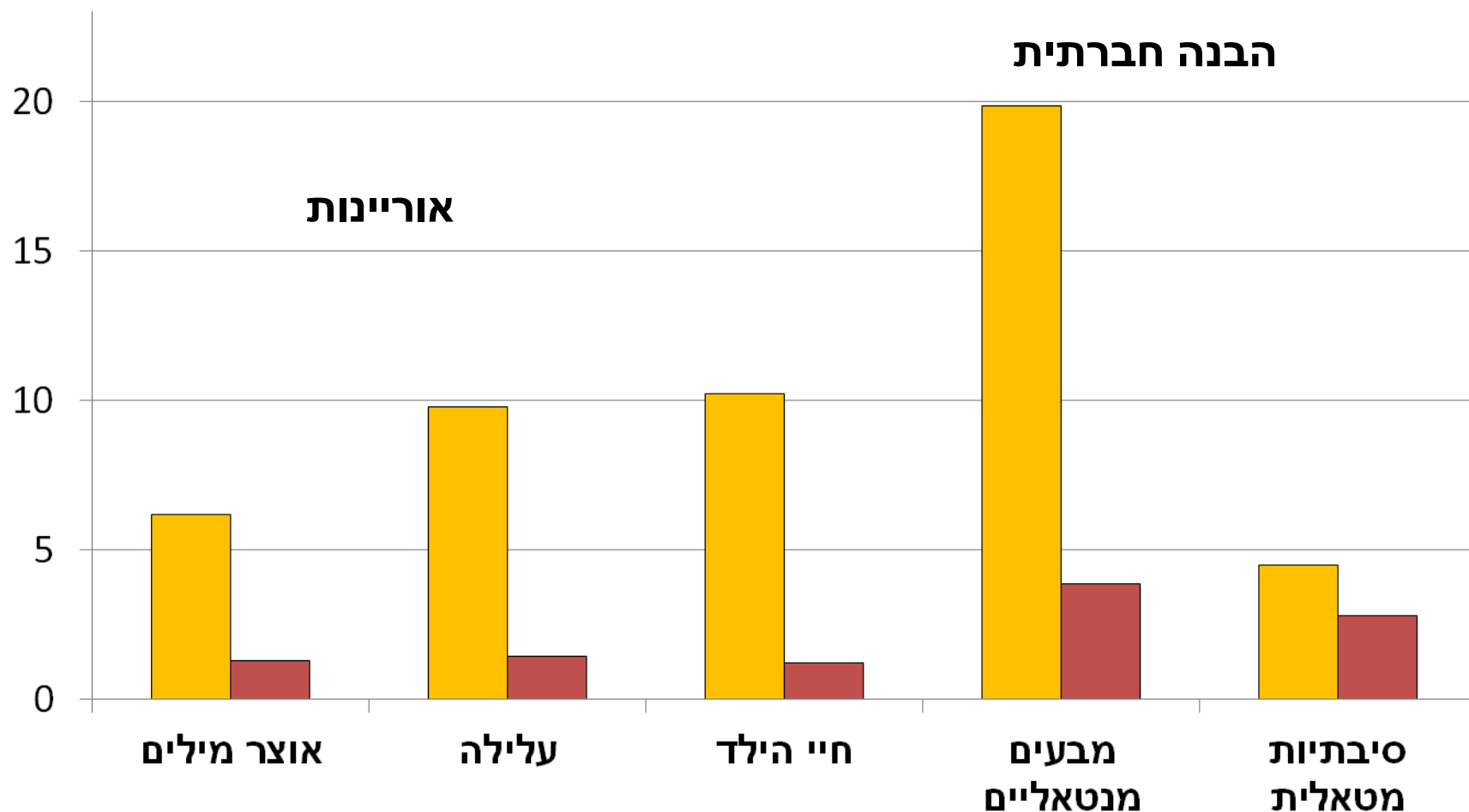
צפצפה ואו צפצפה

צפצפה ביום נחמד מאד

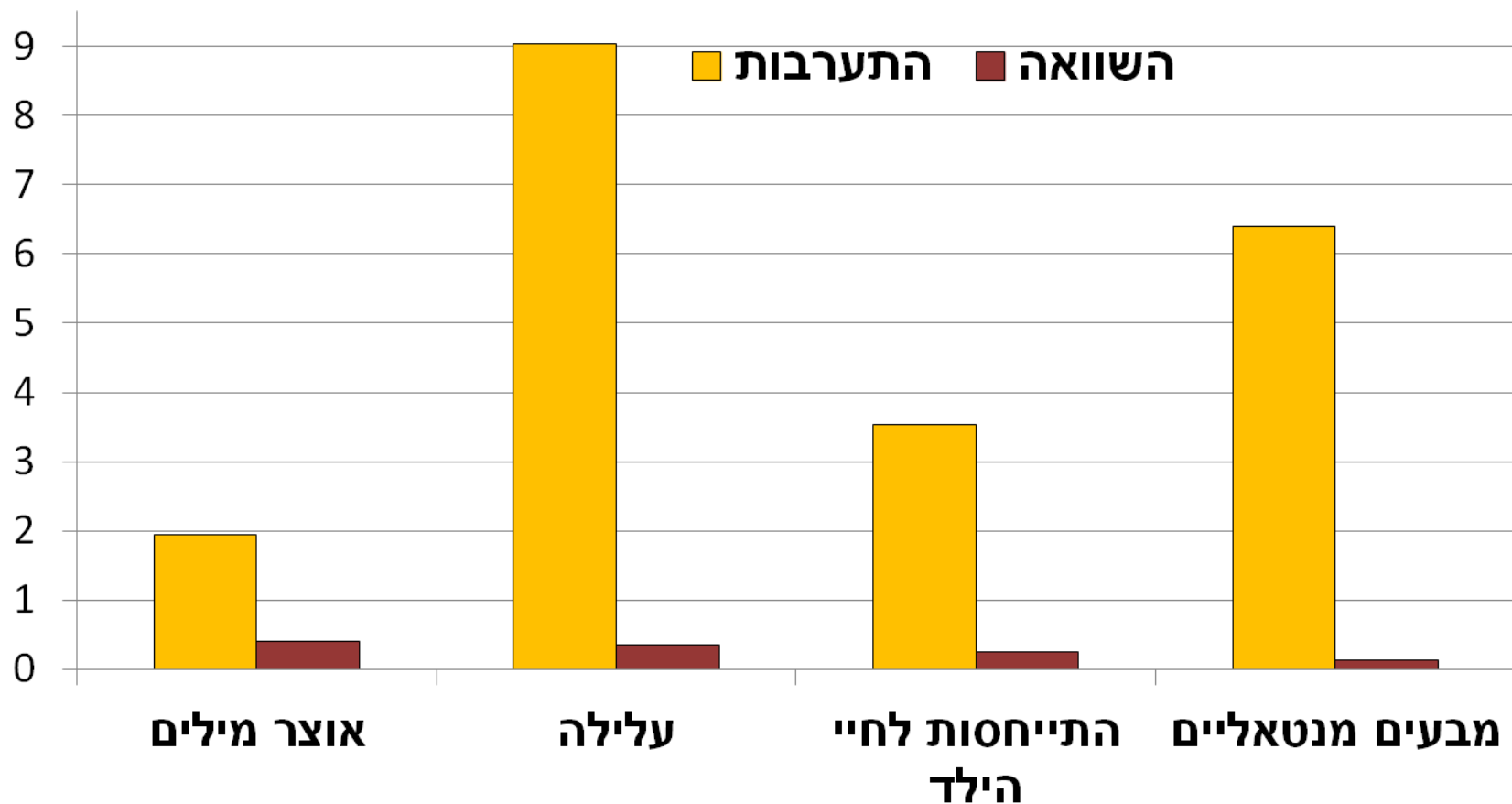
התקדמות ההורה

מעבר להשכלת ההורה, אוצר המילים ToM

■ השוואה ■ התערבות

התקדמות הילד מעבר להשכלת ההורה, אוצר המילים וToMi

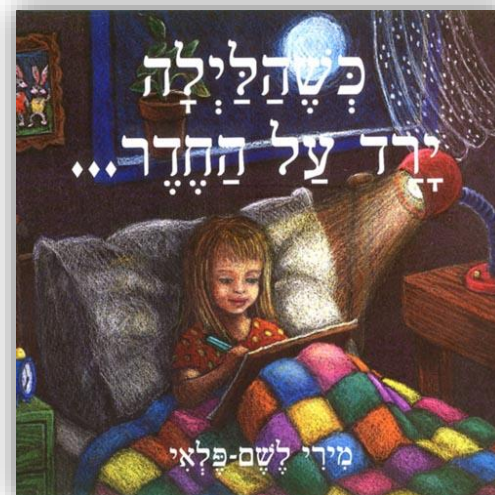
דוגמאות לשיח בקבוצת ההתערבות

סיבתיות מנטאלית:

אמא: "לאיזו מין מסיבה הזמינו אותו? בטח מסיבה עם הרבה עוגות ולימונדה, ודגלים בכל מקום..."
למה הוא עצוב? את יודעת למה הוא עצוב? למה הוא עצוב? כי..."

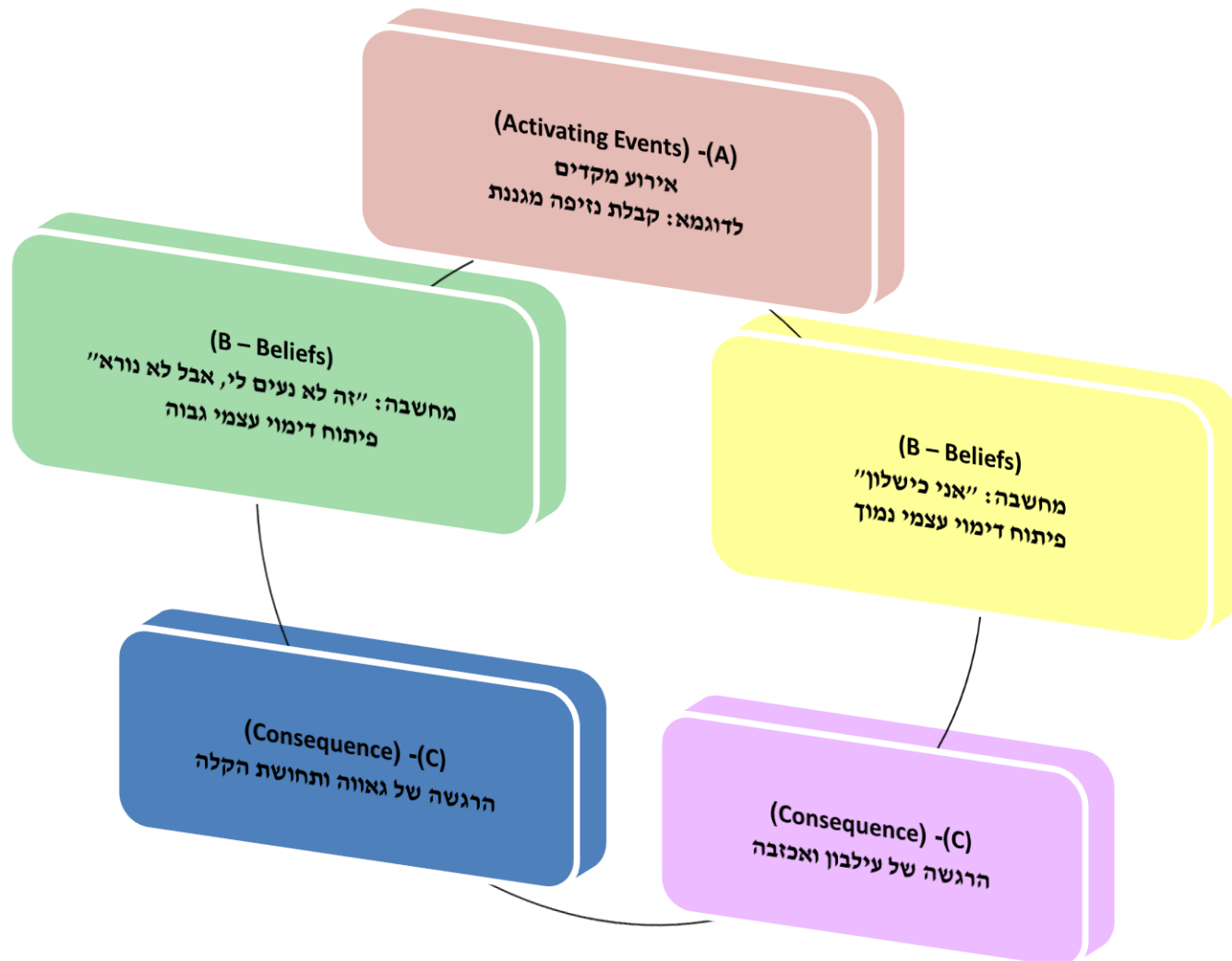
ילדה: הוא לא יודע שיש לו יום הולדת

**קידום המשגה מנטאלית- רגשית, הבנה חברתית
ופתרון בעיות חברתיות בקרב ילדי גן בחברה הערבית
באמצעות קריאת ספרים**

חלאילה-שחאדה, דוירי-ג'רוס וארם

מודל ה-ABC של Ellis (1996)

הליך

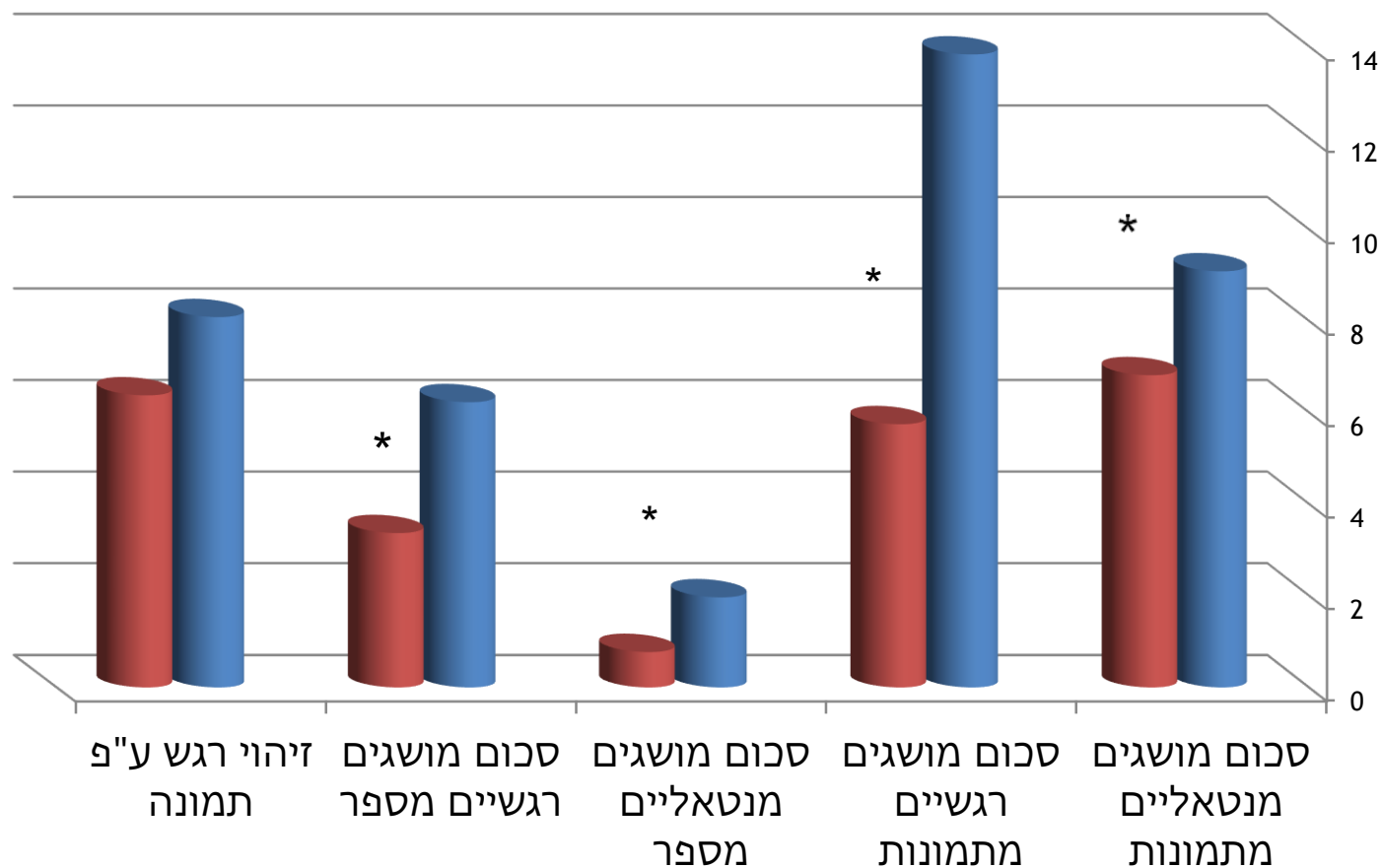
- לשתי הקבוצות נקרא ספר ללא מלל אשר מציג סיטואציות חברתיות (כשהלילה ירד על החדר/ לשם-פלאי)
- הנסייניות קראו את הספר לילדים (בקבוצות קטנות) במהלך חמישה מפגשים בגן
- התערבות : הטקסט כלל שפע של מושגים רגשיים – חברתיים וקריאת הטקסט התבססה על המודל של Ellis (1996) שנוגע בבעיות חברתיות ומציאת פתרונות יעילים
- השוואה : הטקסט התמקד באירועי העלילה והתנהגות הדמויות. הטקסט נקרא והעלילה הובהרה

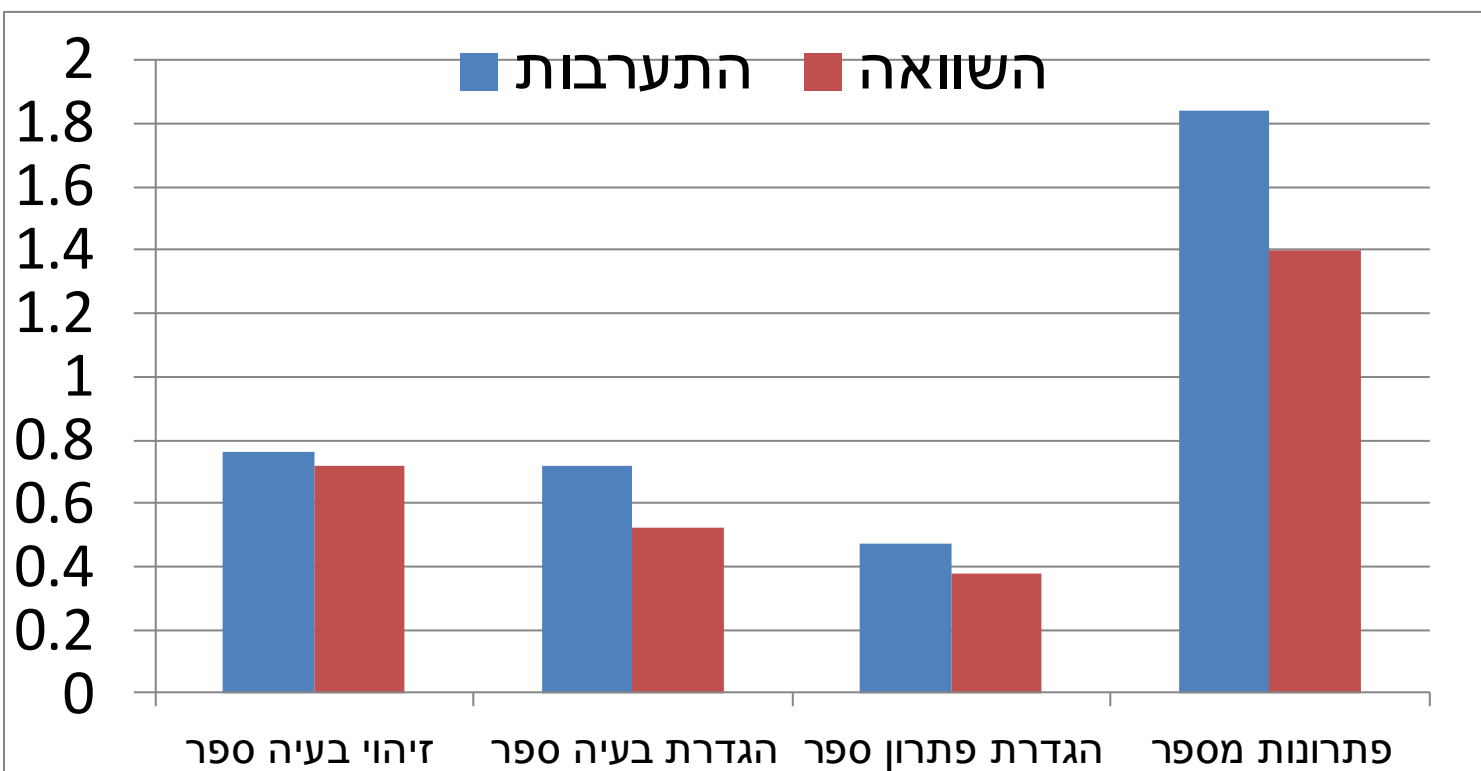

המשגה מנטאלית-רגשית: סיכום תוצאות

■ קב' השוואה ■ קב' התערבות

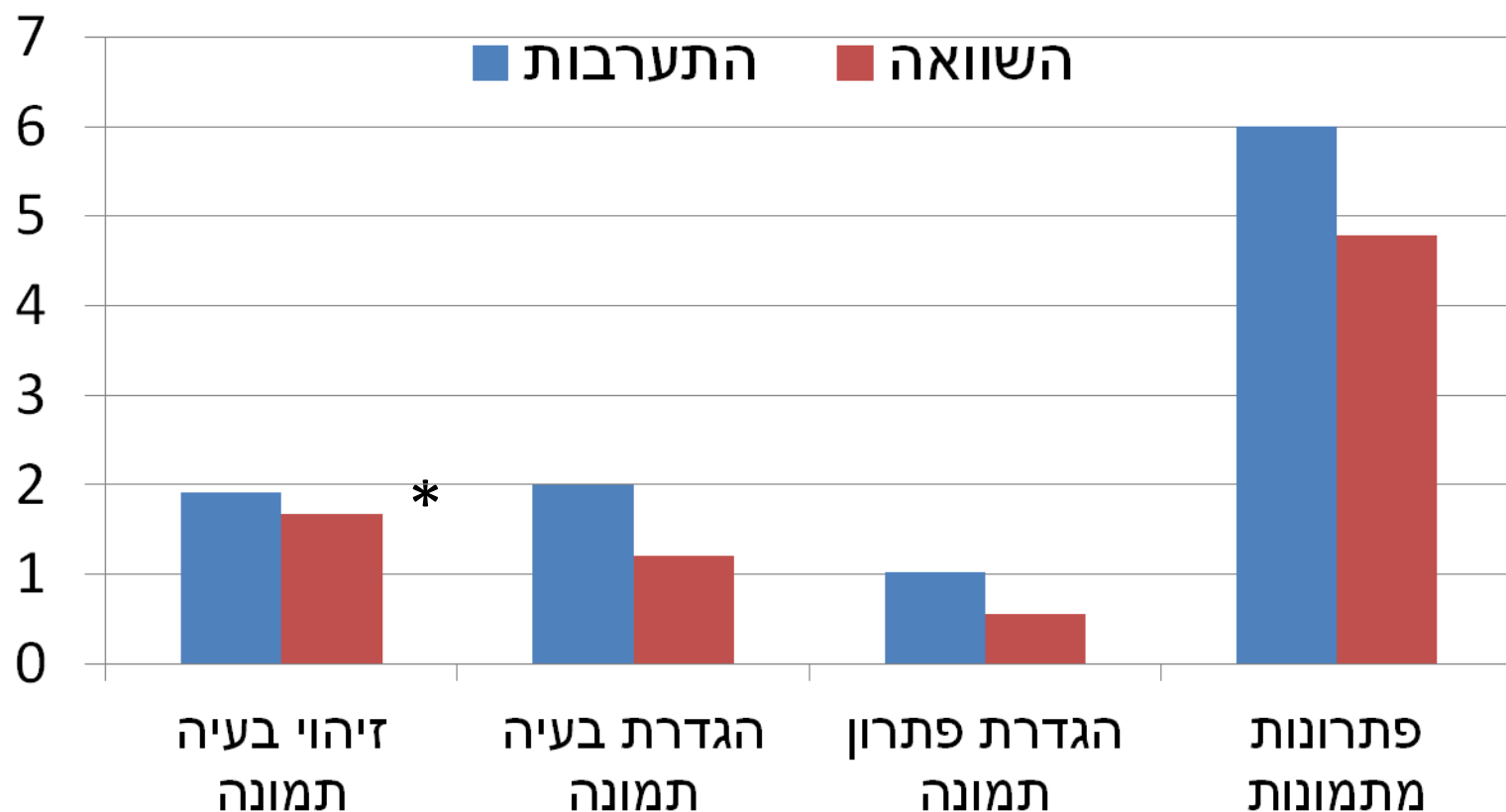

פתרון בעיות והבנה חברתית: ספר

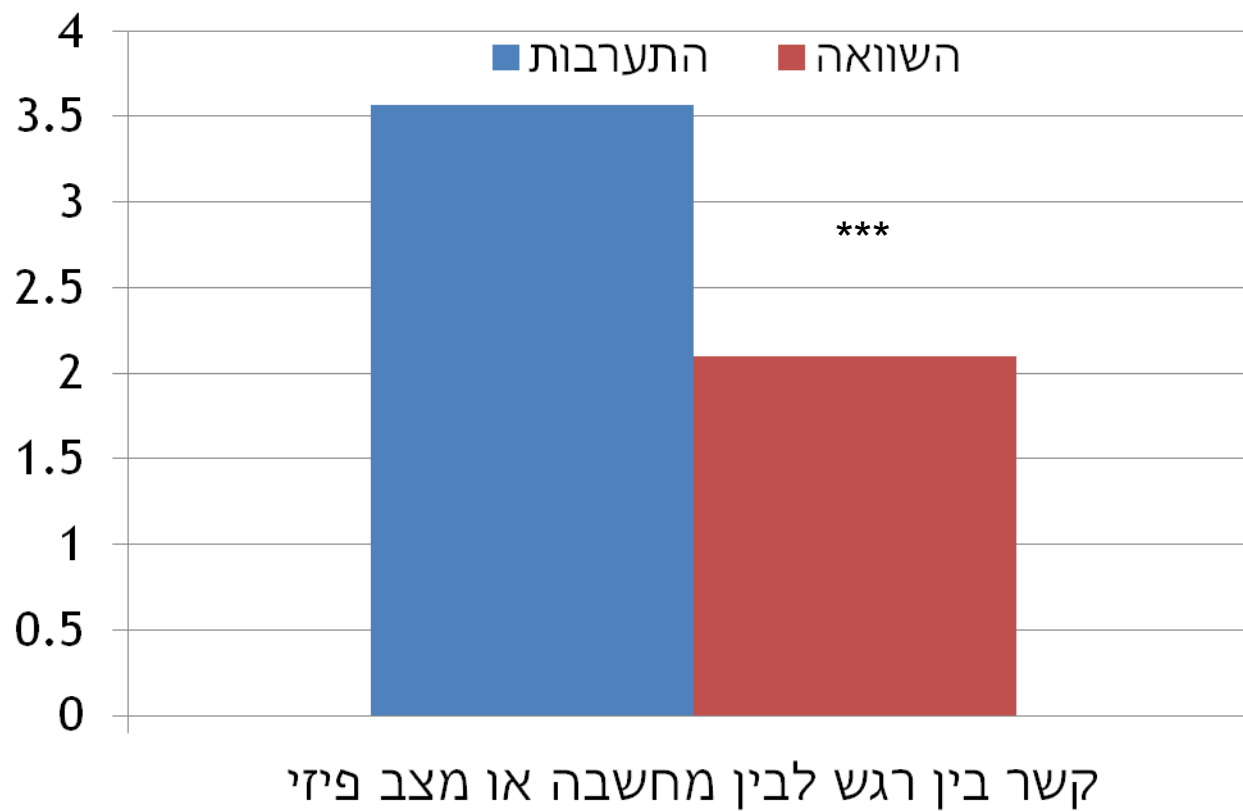
כל ההבדלים מובהקים

פתרון בעיות והבנה חברתית: תמונות

כל ההבדלים מובהקים

CAT: קישור בין רגש לבין מחשבה או מצב פיזי

מסקנות והשלכות חינוכיות

- ספרים מאפשרים שיח טבעי על מגוון של מצבים מנטאליים וקישור שבין מצב מנטאלי להתנהגות
- כדאי להעמיק בקרב הורים וגננות את המודעות לפוטנציאל של ספרים לטפח הבנה חברתית
- חשוב לעודד קריאה דיאלוגית עם ילדים – שיח שמבהיר את העלילה ועובר לדיון במערכות היחסים בין הדמויות
- ניתן לקדם שיח מנטאלי בין הורים לילדים באמצעות קריאות חוזרות בספרי ילדים

**“Snow White was poisoned by an apple,
Jack found a giant in his beanstalk, and look
what happened to Alice when she ate the mushroom!
And you wonder why I won’t eat fruit and vegetables!?”**